

РЕТРОСПЕКТИВА СТАНОВЛЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (30-ті роки ХХ ст.)

І. І. Шевченко

IV курс, спеціальність 014 07 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник д. пед. н, проф. Браславська О.В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань

В освітній системі різних історичних епох географія посідала різні позиції. Узагальнення реформаційних процесів у географічній освіті дають підстави стверджувати, що теоретичні й практичні засади навчання школярів і студентів-географів мають тривалу й багату історію. Саме їх вивчення дозволить з'ясувати причини багатьох змін у географічній освіті. Цікавим для дослідження є період 30-х років ХХ століття як етап її злету, хоч і не довготривалого.

Як самостійний шкільний предмет географію, після досить великої перерви, було відновлено за ухвалою постанови ЦК СРСР і ЦК ВКП (б) «Про викладання географії в початковій і середній школі» (1934 рік). Для підвищення кваліфікації вчителів географії та розвитку їх географічного світогляду розпочато видання науково-методичного журналу «Географія в школі». У наукових географічних дослідженнях Академією наук розгорнуто геоморфологічне, кліматологічне та краєзнавче вивчення краю, а на методичному рівні розпочато роботу над підготовкою методичних посібників, карт, атласів, нових підручників, навчальних картин й ілюстрацій, об'ємних географічних об'єктів тощо [1; 3; 6].

Над розвитком географічної науки і освіти працювали А. Барков, М. Баранський, О. Борзов, В. Буданов, В. Вернадський, І. Вітвер, К. Воблий, М. Колосовський, В. Липський, М. Птаха, С. Рудницький, П. Тутковський та інші науковці. Учені визначили географію як загальну просторову науку про Землю, зарахувавши її до природничих наук; розробили чітку структуру географічної науки, виокремивши загальну (систематичну) і спеціальну (описову, хорологічну) будову; намагалися зробити географію наукою й освітньою ланкою, яка б сприяла вихованню патріотизму й розвитку географічного мислення особистості. У 1927 році у Харкові був створений Український науково-дослідницький інститут географії та картографії, за сприяння якого в 1928 році видано перший «Географічний атлас України» [4].

Інтенсивний соціально-економічний розвиток країни сприяв глибоким змінам у меті й змісті середньої географічної освіти (географію кваліфікували як самостійний шкільний предмет) [5], що викликало реорганізацію географічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах за новим навчальним планом для природничого відділення педагогічних інститутів із чотирирічним терміном навчання, де було удвічі збільшено кількість годин для вивчення спеціальних географічних дисциплін.

«На початку 30-х років педагогічну освіту надавали вищі навчальні заклади – педінститути й факультети у складі університетів; середні – педтехнікуми з політико-просвітницькими відділеннями; педкурси та

педагогічні класи в школах II ступеня. При Київському, Харківському, Одеському та Дніпропетровському університетах відкрито географічні, або геолого-географічні факультети, які долучалися до досліджень природних ресурсів і народного господарства, що координувала Рада з вивчення продуктивних сил АН України, створена 1934 року. Географічне вивчення України, крім того, проводили галузеві науково-дослідницькі та проектно-пошукові установи й організації» [6, с. 36].

Важливим у географічній освіті тих часів було урахування національного компонента в освітньому процесі, формування географічного світогляду, набуття міцних знань та співвідносність шкільних предметів логіці географічної науки; відновлення шкільного краєзнавства, розвиток гуманістичного напрямку та диференційованого підходу до навчання географії в старшій школі; оновлення змісту предмета, інтеграція географічних знань з іншими шкільними предметами, підсилення мотивації навчання з урахуванням регіональних чинників у змісті географічної освіти тощо. Також у її змісті виокремлено наукові знання про Землю як об'єкта реального світу та з погляду природничої науки в цілому, а також історично сформовані та усталені норми й правила ставлення людини до Землі, оскільки Земля як об'єкт вивчення може бути пізнана за допомогою різних форм відображення.

Отже, до кінця тридцятих років географічна освіта устаткувалася в освітніх закладах як окрема одиниця, було створено спеціальний цикл навчальних курсів, для опанування яких збільшено обсяг годин як у школі так і в педагогічних інститутах.

Література:

1. Баранский Н. Н. Исторический обзор учебников географии (1876–1934) / Баранский Н. Н. – М. : Географгиз, 1954. – 502 с.
2. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні : [навч. посіб.] / Жупанський Я. І. – Львів : Світ, 1997. – 264 с.
3. Зеленська Л. І. Історія географічних досліджень Середнього Придніпров'я в особистостях : [посіб.] / Зеленська Л. І. – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2005. – 68 с.
4. Мельничук Л. І. Становлення і розвиток шкільної географічної освіти в Україні (перша половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Л. І. Мельничук. – К., 2004. – 19 с.
5. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях : [учеб. пособ. для студентов вузов] / [Душина И. В., Пятунин В. Б., Летягин А. А. и др.] / под ред. И. В. Душиной. – М. : Дрофа, 2007. – 509 с.
6. Тімець О. В. Теорія і практика формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії у процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Тімець Оксана Володимирівна ; Уманський державний педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2011. – 487 с.